

ISSN 1106-7160 // ISSN 2623-3053

No 181

ΙΟΥΛΙΟΣ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
2023

—
ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

**ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
2023

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β. ΚΟΛΛΙΑΣ,
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Ο.Ε.Ε.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΠΟΥΣΟΥΝΗ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΜΑΡΙΑ ΒΟΥΡΓΑΝΑ
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΝΩΤΗΣ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΤΗΛ. 213-214-1800

e-mail: press@oe-e.gr

[facebook.com/oikoneegr](https://www.facebook.com/oikoneegr)

twitter.com/oikonomiko_epim

[youtube.com/user/oikonee](https://www.youtube.com/user/oikonee)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 12-14,

10563 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ. 213-214-1800

www.oe-e.gr

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

ΤΗΛ.: 213-214-1870

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΕΤΑΝΗΣ

fetanisiaannis.com

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

PRINTECO EPΕ

Βερανζέρου 59, 10438, ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ: 2108075620

www.printeco.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή
ή μετάδοση με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο όλου
ή μέρους του περιοδικού χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

Τα άρθρα που φιλοξενούνται στο περιοδικό εκφράζουν
αποκλειστικά την άποψη των αρθρογράφων τους.

8

**Κλιματική αλλαγή
και οικονομικές επιπτώσεις**
Του Κωνσταντίνου Β. Κόλλια

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

18

**Κλιματική κρίση: Οι κίνδυνοι,
οι δράσεις και οι ευκαιρίες**
Της Θεοδώρας Αντωνάκη

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

28

**Δείκτες
Οικονομίας**

12

**Απροετοίμαστη η χώρα απέναντι
στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής**
Του Φραγκίσκου Παρασύρη

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

20

**Κλιματική αλλαγή
και οικονομικές επιπτώσεις**
Της Φοίβης Κουντούρη

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

10

Η κλιματική κρίση ξεπερνά τα εθνικά σύνορα και επιτάσσει συλλογικές λύσεις

Του Θόδωρου Σκυλακάκη

14

Κλιματική αλλαγή και οικονομία

Του Παναγιώτη Ρουμελιώτη

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

16

Κλιματική αλλαγή, επιπτώσεις στην οικονομία και λύσεις

Του Χρήστου Σ. Ζερεφού

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

22

Η πρόκληση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή για την ελληνική οικονομία

Του Ηλία Ντεμιάν

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

24

Κλιματική αλλαγή και πράσινη μετάβαση

Του Γρηγόρη Λιονή

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

26

Δείκτες Οικονομίας

Η πρόκληση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή για την ελληνική οικονομία

Του Ηλία Ντεμιόν

Επικεφαλής Μονάδας Περιβαλλοντικών Οικονομικών, IOBE - Περιφερειακός συντονιστής εξωτερικής ομάδας παρακολούθησης ευρωπαϊκού προγράμματος LIFE για τη Νοτιο-ανατολική Ευρώπη

Αποτελεί πλέον αναμφισβήτητο γεγονός πώς η κλιματική αλλαγή είναι αποτέλεσμα των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (ΑτΘ) που προέρχονται από ανθρωπογενείς δράσεις. Σήμερα, η θερμοκρασία του πλανήτη έχει ήδη αυξηθεί κατά 1°C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα, ενώ σύμφωνα τη διακυβερνητική επιτροπή για την κλιματική αλλαγή των Ηνωμένων Εθνών (IPCC), η αύξηση της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας κατά 1,5°C θα έχει σοβαρές, ακόμα και μη αναστρέψιμες συνέπειες για το περιβάλλον και την οικονομία. Οι εκτιμήσεις των επιστημόνων για το σχετικά κοντινό μέλλον δεν είναι ευοίωνες – ακόμα και αν όλες οι χώρες υλοποιήσουν τη συμφωνία των Παρισίων (την πρώτη δεσμευτική συμφωνία για το Κλίμα), υπάρχει υψηλή πιθανότητα η αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας να ξεπεράσει τους 3°C το 2100, επηρεάζοντας έντονα την ικανότητα προσαρμογής και εντείνοντας τους κινδύνους, ιδιαίτερα για αναπτυσσόμενες και τις νησιωτικές οικονομίες.

Η Ελλάδα συνεισφέρει λιγότερο από 1% στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (ΑτΘ) της παγκόσμιας οικονομίας εξαιτίας του μεγέθους και της δομής της οικονομίας της, ωστόσο καλείται ολοένα και συχνότερα να αντιμετωπίσει τα εντεινόμενα αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής. Οι μεγάλοι σε διάρκεια καύσωνες με ιστορικά υψηλές

θερμοκρασίες που επιμένουν και τα καλοκαιρινά βράδια, οι περιστασιακές δασικές πυρκαγιές, οι ξαφνικές πλημμύρες είναι κάποια από τα ακραία φαινόμενα που πλήττουν ολοένα και συχνότερα την Ελλάδα. Σύμφωνα με τους δείκτες τρωτότητας και ετοιμότητας του πανεπιστημίου του Notre Dame που αφορούν στο 2019, η ελληνική οικονομία δεν διαθέτει κάποια ιδιαίτερη ικανότητα προσαρμογής στις αρνητικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, ενώ η ετοιμότητα κινητοποίησης επενδύσεων για δράσεις προσαρμογής είναι περιορισμένη.

Πέραν της καταστροφής του περιβάλλοντος, τα παραπάνω ακραία φαινόμενα ενέχουν και σημαντικές οικονομικές προεκτάσεις. Οι κακοκαιρίες Daniel και Elias στη Θεσσαλία τον περασμένο Σεπτέμβριο μηδένισαν το εισόδημα της αλυσίδας αξίας στον πρωτογενή τομέα. Παρά τη δημοσιονομική στήριξη στην αγροτική παραγωγή, και καθώς η επίδραση της κακοκαιρίας στην παραγωγικότητα του τομέα αναμένεται να διαρκέσει περισσότερες από μια καλλιεργητικές περιόδους, υπάρχει πλέον σαφής ο κίνδυνος περαιτέρω αποδυνάμωσης του πρωτογενούς τομέα καθώς αγρότες και κτηνοτρόφοι θα αναζητούν εργασία σε άλλους κλάδους της οικονομίας. Το ίδιο συμβαίνει και με τον τουρισμό, όπου η φήμη ορισμένων τουριστικών προορισμών περιορίζεται επηρεάζοντας όλους τους άλλους διασυνδεδεμένους κλάδους της οικονομίας.

Σε μελέτη που εκπόνησε πρόσφατα το IOBE για το Κέντρο Κλιματικής Αλλαγής και Βιωσιμότητας της Τράπεζας της Ελλάδος αναδεικνύονται το κενό στη χρηματοδότηση των δράσεων προσαρμογής, οι θεσμικές αγκυλώσεις που καθυστερούν την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή του 2016, καθώς και η σημασία του ιδιωτικού τομέα στη βελτίωση της ανθεκτικότητας της προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας τόσο μέσω της ανάπτυξης καινοτομίας όσο και με την εφαρμογή υφιστάμενων εργαλείων διαμοιρασμού του κλιματικού κινδύνου (π.χ. χρήση ασφαλιστικών προϊόντων). Η βελτίωση της ανθεκτικότητας των παραγωγικών κλάδων της οικονομίας αναμένεται να περιορίσει τις σωρευτικές ζημιές κατά 123 δισ. ευρώ. Από την άλλη, το κόστος τέτοιων δράσεων, το οποίο πλέον δεν είναι αμελητέο, μπορεί να

καλυφθεί τόσο από παραδοσιακούς ευρωπαϊκούς και εθνικούς χρηματοδοτικούς πόρους, όσο και από εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης από την αγορά κεφαλαίου (πράσινα ομόλογα, δάνεια με ρήτρες βιωσιμότητας, χρηματιστήριο κ.λπ.).

Συνοψίζοντας, οι έντονες επιπτώσεις που αντιμετωπίζει η Ελλάδα σε περιβαλλοντικό και κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, παρά τις χαμηλές εκπομπές Ατθ της οικονομίας, αναδεικνύουν την επείγουσα ανάγκη για δράση. Οι δράσεις για προσαρμογή δεν αποτελούν μόνο αναγκαιότητα για την αποκατάσταση της αίσθησης ασφάλειας του πληθυσμού που βρίσκεται σε ευάλωτες περιοχές, αλλά και ευκαιρία καθώς θα υποστηρίξουν τη διεύρυνση της οικονομικής δραστηριότητας και τη βιώσιμη ανάπτυξη διαχρονικά.

“

Οι κακοκαιρίες Daniel και Elias στη Θεσσαλία τον περασμένο Σεπτέμβριο μηδένισαν το εισόδημα της αλυσίδας αξίας στον πρωτογενή τομέα.